

Varsinais-Suomen arvokkaat kalkkikalliot

Monimuotoisuudelle tärkeiden kohteiden suojele korvataan
metsänomistajalle

Sisällysluettelo

METSO-ohjelma	.....	3
Kalkkikalliot	.....	4
Kalkkikallioseinämät	.....	6
Kalkkikalliokedot	.....	8

Kansikuva: Ritva Kempainen
Valokuvat: Iiro Ikonen
Piirrokset: Liina Salonen
Kartta: Annukka Koivukari
Taitto: Päivi Lehtinen
Painotalo: Kopijyvä Oy
Turku 2014

Haisukurjenpolvi (Geranium robertianum)

METSO on metsänomistajan valinta Suomen luonnon hyväksi

Metsien monimuotoisuuden toimintaohjelman (METSO) tavoitteena on turvata suomalaisen metsäluonnon monimuotoisuus. Ohjelman avulla metsänomistaja voi saada tuloja metsäluonnon suojelusta ja hoidosta.

METSO on metsänomistajan valinta Suomen luonnon hyväksi. Metsien monimuotoisuuden toimintaohjelman (METSO) tavoitteena on turvata suomalaisen metsäluonnon monimuotoisuus. Ohjelman avulla metsänomistaja voi saada tuloja metsäluonnon suojelusta ja hoidosta. Suojelu perustuu vapaaehtoisuuteen. Metsänomistaja voi suojella omistamansa metsän kohteita joko määräaikaisesti tai pysyvästi. Hän voi myös myydä metsäkohteen valtiolle suojelualueeksi.

Metsän arvokkaat elinympäristöt

Monimuotoisuuden kannalta arvokkaimpia elinympäristöjä ovat

- lehdot
- runsaslahopuustoiset kangasmetsät
- pienvesien lähimetsät
- puustoiset suot
- metsäluhdat ja tulvametsät
- harjujen paahdeympäristöt
- maankohoamisrannikon metsät
- puustoiset perinneympäristöt
- kalkkikallioiden metsät
- metsäiset kallioidet, jyrkänteet ja louhikot.

Sopivien kohteiden löytämiseksi ja arvioimiseksi kustakin elinympäristöstä on laadittu luonnontieteelliset valintaperusteet.

Varsinais-Suomessa etsinnässä erityisesti kalkkikallioita

METSO-ohjelmassa on Varsinais-Suomesta ja Satakunnasta mukana yhteensä noin 2 200 hehtaaria metsää (tilanne vuoden 2013 lopussa). Valtaosa alueen nykyisistä METSO-kohteista on runsaslahopuustoisia kangasmetsiä. Tässä esitteessä kerrotaan tarkemmin kalkkikallioista, koska niitä on toistaiseksi suojeltu vain niukasti.

Ota yhteyttä ELY-keskukseen tai metsäkeskukseen

Jos haluat selvittää, onko metsässäsi arvokkaita kohteita suojeltavaksi, ota yhteyttä METSO-yhdyshenkilöihin Varsinais-Suomen ELY-keskuksessa, Metsäkeskuksessa, alueesi metsänhoitoyhdistyksessä tai Varsinais-Suomen luonnonsuojelupiirissä. Yhdyshenkilöt tarkastavat maksutta metsästäsi löytyvät arvokkaat elinympäristöt sekä kertovat niiden suojelumahdollisuuksista ja korvauksista.

ELY-keskus ja Metsäkeskus neuvottelevat myös suojelun käytännön toteutuksesta ja tekevät sopimuksen metsänomistajan kanssa. Yhteyshenkilöt löytyvät tämän esitteen takakannesta.

Sinä itse päätät, haluatko suojella metsäsi ja mikä suojeluvaihtoehdoista soveltuu tilanteeseesi parhaiten.

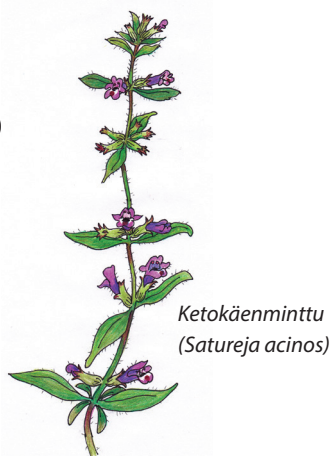
Kalkkikalliot

Kalkkia on luonnossamme vähän ja sitä on yleensä tavallisempien kivilajien seassa. Joskus kalkki on näkymättömissä maakerrosten alla ja kalkkivaikutuksen näkee vain kasvillisuuden perusteella. Veden ja tuulen mukana kalkkia leviää myös ympäristöön ja erityisesti kallion-alusiin, joihin on usein kehittynyt reheväkasvuisia lehtoja.

Monet asutuksen läheiset kalkkikallioalueet ovat aiemmin olleet laidunnettuja. Laidunnuksen loputtua alueet ovat kasvamassa umpeen tai metsittymässä.

Kalkin louhinta on hävittänyt paljon hienoja kalkkialueita. Toisaalta louhosten seinämiltä useat lajit ovat löytäneet uuden, korvaavan elinympäristön.

Putkikasvien, sammalten ja jäkälien lisäksi kalkkiympäristöissä elää runsaasti hyönteisiä, kotiloita ja ainutlaatuinen sienilajisto.

Kalkkikallion tunnistaa parhaiten kasvien perusteella

- Yleensä kasvillisuus on monilajinen sekoitus ravinteisuudesta ja kalkista hyötyviä tai riippuvaisia lajeja, kuten erilaisia sammalia ja jäkäliä.
- Katajan ohella kalliolla kasvaa usein lehtopensaita, kuten lehtokuusamaa, taikinamarjaa ja pähkinää.
- Kalkista hyötyvien lajien ohella voi kasvaa myös tavanomaisia karuilla kivialustoilla viihtyviä lajeja, esimerkiksi poronjäkäliä, metsäsammalia ja heiniä.
- Aurinkoisille paikoille kehitty monilajisia kukkaketoja.

Suomen uhanalaisista lajeista reilu kymmenesosa eli noin 300 lajia elää ensisijaisesti kalkkikallioilla. Tämä on todella paljon, kun ajatellaan että kalkkikiveä on vain noin 0,1 prosenttia Suomen kallioperästä.

Kaikki kalkkikalliot on luokiteltu uhanalaisiksi. Lounais-Suomi sekä etenkin Parainen saaristoinen Uudenmaan Lohjan alueen lisäksi ovat kalkkikallioiden tärkeimpiä esiintymisalueita Suomessa. Varsinais-Suomessa on uhanalaislajiston kannalta merkittäviä kalkkialueita myös Salon kaupungin alueella.

Kalkkijuotit erottaa muusta ympäristöstä niiden poikkeuksellisen värin ja omanlaisensa sammallajiston avulla.

Kalkkikallioseinämät

Kalkkipitoisilla seinämillä viihtyvät kalkkia vaativat sammalet, joista yleisimpiä ovat kalkkikiertosammal ja kielikellosammal.

Sammalten ohella muuta kasvillisuutta on usein niukasti. Varjossa viihtyvät saniaiset, kuten tummaraunioinen ja haurasloikko. Humuspeitteisillä kalliohyllyllä ja viistopinnoilla kasvaa haisukurjenpolvi. Alempana kallion tyviosassa rehottavat vaateliaat lehtokasvit, kuten mustakonnanmarja ja kivikkoalvejuuri.

Kalkkiseinämän edustalla kasvaa usein lehtoa. Lehdoilla ja muilla metsillä on tärkeä tehtävä kallioseinämän suojana, pienilmaston ja varjoisuuden säilyttäjänä. Seinämien uhkana ovat ennen kaikkea metsien hakkuut, mutta myös kallionlouhinta ja rakentaminen.

Osa kalliota suojaavista lehdoista on hankalakulkuisia ja louhikkoisia, ja ne ovat saaneet jäädä rauhaan hakkuilta. Joskus suojaava metsä on muutettu yksipuoliseksi kuusikoksi tai männiköksi.

Jos tällaisessa metsässä on jäljellä lehtipuita ja pähkinäpensaita, voi näille antaa kasvutilaa havupuita varovasti harventamalla.

Seinäraunioinen (Asplenium ruta-muraria) ja yläreunassa näkyvä tummaraunioinen (Asplenium trichomanes) viihtyvät kalkkiseinämien halkeamissa ja lohkreikoissa.

Kalkkikalliokedot

Aurinkoisella paikalla kalkkiperäinen kallio puhkeaa kukkaloistoon, jota hyödyntää suuri määrä hyönteisiä. Keväällä kivipinnalla kukkii monia pieniä kasveja, kuten kevätkynsimö, pikkuruiset hieta- ja mäkilemmikki, keto- ja kevättädyke ja lituruoho.

Tiheät keltamaksaruohomättäät loistavat keltaisina alkukesästä ja parhailta paikoilla voi kasvaa violettia ruoholaukkaa. Myöhemmin kesällä kukkivat komea ukontulikukka, mäkikuisma, mäkitervako ja papelorikko. Sinipunaista väriä kedolle tuovat ketokäenminttu ja matalina mattoina leviävä kangasajuruoho. Monet lehtokasvit voivat kivuta kallioille, esimerkkeinä sinivuokko ja jänönsalaatti.

Kalkkikallioketoja on paras suojella ja hoitaa kokonaisuutena yhdessä ympäristönsä kanssa. Kedon yhteydessä voi olla kosteampia, pensaikkoa ja puustoa kasvavia kohtia tai jopa pieniä soistumia, varjoisia notkelmia, kivikoita ja louhikoita.

Avoimien kalkkikallioiden uhkana ovat rakentaminen, umpeenkasvu ja kallionlouhinta. Uhanalaisimpia ovat avoimet, paahteiset kalkkikalliot. Niiden umpeenkasvua torjutaan raivaamalla vesakkoa ja harventamalla varjostavaa puustoa. Parasta hoitoa olisi laidunnuksen aloittaminen uudelleen. Eräillä harvinaisten lajien esiintymisalueilla tulee hoito olla vielä laidunnustakin varovaisempaa eli esim. avointen alueiden varovaista laajentamista raivauksin ja esiintymispaikkojen haravointia.

Ritarilude (Lygaeus equestris) käärmeenpistoyrtin siemenkodalla. Käärmeenpistoyrtti (Vincetoxicum hirundinaria) esiintyy usein kalkkialueilla.

Erityisesti suojeltava kalkkijalosammal (Pseudocalliergon lycopodioides) on uusi luonnonsuojeluasetuksen erityisesti suojeltava laji, joka kasvaa kalkkikallioiden kosteissa painanteissa ja lampareissa. Kalkkialueilla saattaa olla samaan aikaan useitakin erityisesti suojeltavien lajien esiintymiä. Hyvä vaihtoehto erityisesti suojeltavan lajien esiintymispaikan rajaukselle on pysyvä METSO-rauhoidus, jossa maanomistajalla on suora mahdollisuus korvaukseen ja jossa neuvotellaan yhdessä rauhoitussäännökset. Kalkkijalosammalen esiintymistä vain kolmasosa on Etelä-Suomessa suojeltu.

Paakteiset kalkkikallioterassit ja kalkkiseinämät ovat monen uhanalaisen lajin tärkeä elinympäristö.

Kalkkikiertosammal (Tortella tortuosa) on Suomessa yleinen, elinvoimainen kalkkialueiden indikaattorisammal, jota esiintyy koko maan alueella kalkkiseuduilla. Kalkkikiertosammal kasvaa sekä kalkkikallioiden seinämillä että kalkkipitoisella maalla ja lohkeilla.

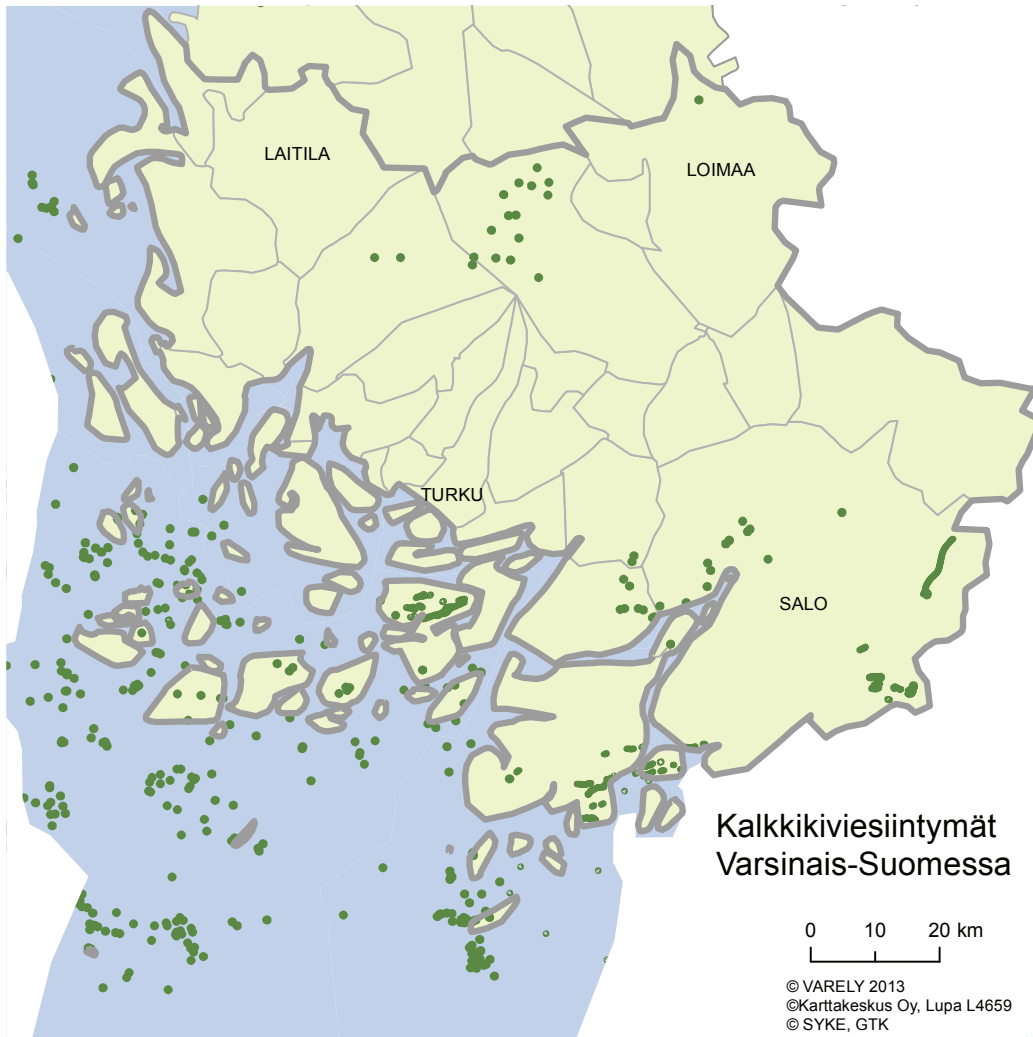

Pieni umpeenkasvava kalkkikallioketo Iniön Ekskärillä. Avointen pienialaisten kalkkiketojen ja kalkkikallioiden tilaa heikentää usein metsittyminen ja ympäröivästä metsästä tuleva karike. Lisäksi ilman typpilaskeumat ja laidunnuksen loppuminen rehevöittävät alueita.

Vesi ja jää on uurtanut kalkkikallion raidalliseksi.

Ketokäenminttu kasvaa usein lähes mattomaisesti.

Yhteystiedot:

ELY-keskus

Ylitarkastaja Leena Lehtomaa

leena.lehtomaa(at)ely-keskus.fi, puh. 0400 866 279

Metsäkeskus Lounais-Suomen yksikkö

Metsäluonnon asiantuntija Sirke Kajava

sirke.kajava(at)metsakeskus.fi, puh. 040 5253 645

Metsäkeskus Rannikon yksikkö

Metsäneuvoja Mona Bäckman

mona.backman(at)metsakeskus.fi, puh. 050 3675 495

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

metsäkeskus